

Το βιβλίο της Όλγας Βατίδου «Ρωμνάκια & Παλιά Σμύρνη» είναι μια εξαιρετική μελέτη Ιστορική & Ηθογραφική όπου η συγγραφέας με πολύ γλαφυρό τρόπο αφηγείται έθιμα, παραδόσεις και αναμνήσεις από την αλησμόνητη ζωή στην παλιά Σμύρνη. Με την ευκαιρία της εορτής του Πάσχα ας θυμηθούμε όλοι μερικά από τα έθιμα της Σμύρνης μέσα από τα μάτια των παιδιών, γιατί τα παιδιά των ελλήνων της Σμύρνης τα λέγανε Ρωμνάκια... Την Κυριακή των Βαγίων παίζανε τα Ρωμνάκια μονάχα με τις ροκάνες. Απαραίτητο και αυτό θρησκευτικό έθιμο, παραμέριζε και αχρήστευε το κάθε παιχνίδι. οι ροκάνες ήτανε ανάλογες και αυτές με την τάξη της κάθε οικογένειας. ροκάνες από τενεκέ και απο ξύλο κοινό. Ροκάνες από κόκκαλο και από ξύλο πολύτιμο. Άλλες με ένα γλωσσίδι και με ένα τροχό, άλλες με δυό, άλλες με τρία και τέσσερα. Υπήρχαν και σκαλισμένες, αληθινά έργα τέχνης, φιαγμένες απ' τους περίφημους ταλιαδώρους (ξυλογλύπτες) της Σμύρνης. Λογής – λογής σχέδια σημαίες ελληνικές, ελληνικά στέματα, βαγιόκλαδα, βυζαντινοί σταυροί και Δικέφαλοι. Όλα τα ιερά και τα εθνικά μας σύμβολα.

Τις ροκάνες σε άλλα μέρη τις παίζανε στις απόκριες. Στην Ευρώπη τις θεωρούσανε όργανα αποδοκιμασίας. Στην Σμύρνη αποκλειστικά ήτανε έκφραση θρησκευτική. Τα Ρωμνάκια υποδέχονταν, με τη μνήμη, το Ναζωραίο. Καθώς τον υποδέχτηκαν και τα παιδάκια του Ισραήλ, πριν δυό χιλιάδες χρόνια περίπου. Τον υποδέχονταν με ροκάνες. Ο μονότονος ήχος τους συνόδευε ένα τραγούδι, που ανάγγελε με σκοπό τη γιορτή της ημέρας καθώς και το ερχόμενο χαρμόσυνο Πάσχα.

«Βάγιω – Βάγιω τω Βαγιώ τρώμε ψάρι και κολιό και την άλλη Κυριακή τρώμε κόκκινο αυγό» ή «τρώμε το παχύ αρνί» ή «βάζαμε τ' άσπρο βρακι».

Η τελευταία παραλλαγή προέρχονταν απ' τη συνήθεια να φοριούνται το Πάσχα, πρώιμο ή όψιμο, τα λευκά ρούχα. Λευκή μάλλινη φορεσιά οι άντρες, άσπρο καπέλλο από κετσέ (καστόρι), άσπρα παπούτσια καστόρινα. Φορούσανε τα παιδιά τα πλατύγυρα από ψάθα καπέλλα τους, που τα λέγανε ναυτικά και οι γυναίκες τα βαρειά λευκά τους φορέματα.

Την επόμενη των Βαγιών, Μεγάλη Δευτέρα, το παίξιμο της ροκάνας το θεωρούσανε πιά μεγάλο αμάρτημα. Ούτε από λάθος δεν έπιαναν τα Ρωμνάκια τη ροκάνα στα χέρια τους. Οι ροκάνες φυλάγονταν στα μπαούλα και στα συρτάρια. Θα ξαναβγαίνανε τον επόμενο χρόνο, πάλι με θρίαμβο για να γιορτράσουνε την είσοδο του Χριστού στα Ιεροσόλυμα. Πολλές οικογένειες συνείθιζαν να κρεμούν τις ροκάνες στα Εικονίσματα. Εκεί, που κρεμούσαν τους αγιασμούς, τα βαγιόκλαδα, τα στεφάνια του γάμου, τα αυγά των μεταξοσκούληκων και τα βαμμένα αυγά από Ανάστασες περασμένες, που θα γινότανε, με τα χρόνια, ο κρόκος τους κεχριμπάρι. Θρησκευτικές παραδόσεις, που τις υπάκουαν όλοι καθώς σε καθήκοντα.

Τη Μεγάλη Εβδομάδα τα Ρωμνάκια απαγγέλλανε :

Μεγάλη Δευτέρα – μεγάλη μαχαίρα

Μεγάλη Τρίτη – ο Χριστός εκρύφτη

Μεγάλη Τετάρτη – ο Χριστός εχάθη

Μεγάλη Πέμπτη – ο Χριστός ευρέθη

Μεγάλη Παρασκευή – ο Χριστός στο καρφί

Μεγάλο Σάββατο – ο Χριστός στο θάνατο

Μεγάλη Κυριακή – μπάμ από δω, μπούμ από κει.

Η απαγόρευση της Αστυνομίας για τα πυροτεχνήματα και τα όπλα δεν είχε για τα Ρωμνάκια σημασία μεγάλη. Πετούσαν τα βαρελόττα μπροστά στους πολίτισες και τ' απολάμβαναν, που χορεύανε μέσα στα πόδια τους. Εκείνοι γελούσανε και τα Ρωμνάκια καλλιεργούσανε, πλάι στο έθιμο το θρησκευτικό και τον εθνικό ηρωισμό τους.

Αλλά ας επιστρέψουμε στη Μεγάλη Τρίτη. Τότες που κάθε σπιτικό αγόραζε το αρνάκι του για τη θυσία του Πάσχα. Τα Ρωμνάκια υποδέχονταν τα αρνάκια σαν φίλους και τα παίρναν στην προστασία τους. Η πόλη αμέσως γινόταν ανάστατη. Πρόβατα και παιδιά, παιδιά και πρόβατα. Ο αγέρας εγιόμιζεν από φωνές και βελάσματα, οι ψυχές των παιδιών γιομίζανε από άμιλλα. Ποιό θα χορτάσει το αρνάκι του περισσότερο και ποιό θα το πλύνει και θα το στολίσει καλύτερα.

Τα χόρταιναν με χασίλι (φρέσκο σανό), με τριφύλλι και κοραντί (σταφίδα κορινθιακή). Τα πότιζαν με γαλατιά (νερό με αλεύρι και αλάτι). Τους χρωμάτιζαν τις ράχες με χρώματα χτυπητά. Τους έδεναν με κορδέλλες τα λαιμά και τα κέρατα. Τους περνούσανε γιουλαράκια (χαλινάρια) στο μούτρο και τραχηλίτσες στα στήθια τους. Ήταν οι τραχηλίτσες στολισμένες με φούντες χρωματιστές, μάλλινες, ψηφίδες, κουδουνάκια, ματόχαντρα. Μα ο μεγαλύτερος πόθος, που είχανε τα Ρωμνάκια ήτανε να γυμνάζουνε το αρνάκι τους στο «ακλούθημα». Η γύμναση ήταν εύκολη και φτηνό το δόλωμα. Δένανε πίσω στη μέση τους ένα δεμάτι χασίλι και το αρνάκι μυρίζοντας την τροφή του ακλούθαγε. Μια μόνο μέρα, δύο το πολύ και το υπάουο ζώο γνώριζε πια τον αφέντη του. Χτυπούσε την κουιρούκα του (την παχειά στρογγυλή ουρά των προβάτων της Καππαδοκίας) στα μερία του επάνω, έσκυφτε το κεφάλι του κοιτούσε τη γη και βέλαζε κλάψικα. Προ πάντων την ημέρα της Μεγάλης Παρασκευής.

- Προαισθάνεται τη σφαγή του. Κλαίει για το Χριστό, λέγανε τα Ρωμνάκια και πονούσαν μαζί μ' αυτό. Από τον τρόπο που βέλαζε κι από τον τρόπο που χόρευε προβλέπανε και τον καιρό που θα είχαν το Πάσχα.

Μα και η χαρά των αρνιών, έτσι πλούσια και άφθονη, ήταν προνόμιο και πάλι για τις δύο τάξεις μονάχα τη μεσαία και την ανώτερη. Τα πλουσιόπαιδα, όπως είπαμε, δεν βγαίνανε

στα λειβάδια, δεν ετσαλάκωναν τα ακριβά τους πλούσια φορέματα. Τα λαμπριάτικα αρνάκια ήταν δεμένα στις πόρτες και στους κήπους των αρχοντόσπιτων.

Το απόγευμα όμως της Μεγάλης Παρασκευής όλα τ' αρνάκια ανεξαιρέτως δένονταν στις εξώπορτες και τα μάνταλα των παραθύρων, γιατί θα πήγαιναν τα Ρωμνάκια όλα στα Επιτάφια και θα περνούσανε τρεις φορές κάτω απ' τις καμάρες τους.

Τα Επιτάφια στη Σμύρνη ήτνα ωραία ξυλόγλυπτα, αξιόλογης τέχνης εργασμένα απ' τους Σμυρνιούς ταλιαδώρους, που ήτανε ξακουσμένοι προ πάντων για τα εκκλησιαστικά έργα τους. Έργα περίφημα: τέμπλα, δεσποτικά, παραθρόνια, άμβωνες, προσκυνητάρια και επιτάφια.

Μετά από το γενικό επιτάφιο προσκύνημα, ξημέρωνε με το καλό το Μεγάλο Σάββατο.

Αναστάσιμη μέρα. Και εν τούτοις για τα Ρωμνάκια ήταν και μέρα νεκρώσιμη.

Η θυσία του αμνού, το εβραϊκό τούτο θρησκευτικό έθιμο, πιο πολύ από παντού διατηρήθηκε στη Μικρασία.

Πρωί του Μεγάλου Σαββάτου η κάθε πόρτα μεταβάλλονταν και σε ένα θυσιαστήριο. Τα αίματα, που αναβλύζανε από πηγές ιερές, κατεβαίνανε, αχνίζανε, βάφανε τα σοκάκια. Τα Ρωμνάκια θρηνούσανε μαζί με τ' αρνάκια τους. Ήταν η μόνη φορά που τα πλουσιόπαιδα στέκανε απ' αυτά τυχερότερα. Δεν αντικρίζανε εκείνης της σφαγής το μαρτύριο.

Βγαίνανε οι σφάχτες στους δρόμους απ' τα χαράματα. Ξυπνούσανε τα Ρωμνάκια απ' τις φωνές τις μακάβριες: «Αρνιά για σφάξιμο, προβιές για πούλημα». Εκείνες οι προβιές οι πλυμένες με μυρωδιές, οι βαμμένες με χρώματα θα περνούσανε στο εμπόριο. Δεν τις πουλούσανε όμως οι περισσότεροι. Ή τις προσφέρανε σε κάποιο Ίδρυμα Φιλανθρωπικό ή τις αφήνανε για πληρωμή στο ίδιο το σφάχτη.

Αλλά εκείνη η θλίψη του Μεγάλου Σαββάτου δεν ήταν για να κρατήσει, ούτε τη μέρα ολάκερη. Το ίδιο μεταμεσήμερο προετοιμάζονταν τα Ρωμνάκια για την Άγια Ανάσταση.

Πυροτεχνήματα, ηλεκτρικά, φισέγκια (ρουκέτες), κολόρια (σπίρτα με φώσφορο σε διάφορα χρώματα). Τη νύχτα θα πέφτανε τ' αστέρια απ' τον ουρανό, θα κατεβαίνανε οι κομήτες με τις ουρές τους στη γη, οι τρακατρούκες (κροτίδες, βαρελότα) θα χορεύανε μέσα στα πόδια των Τούρκων.

Όλα αυτά τα αναστάσιμα έθιμα τα συντηρούσανε οι Χριστιανοί στη Μικρασία με πίστη. Τα διασώσανε απ' τους αιώνες, τα επιβάλλανε σαν αναφαιρέτο τους δικαίωμα. Ήταν συνυφασμένα με την Ανάσταση του Χριστού. Και η Ανάσταση του Χριστού συνυφασμένη κι αυτή με μια εθνική ανάσταση.